

**Alois Jirásek (1851 – 1930): Proti všem... (1892 – 1893): Druhý díl:
Krucjata: 56**

(...) Ondřej ze svého místa, jak stál vpravo od vozů, ale za jejich čarou, viděl, jak v nepřátelském vojsku mávají praporci, korouhvemi, oštěpy, jak točí meči a šavlemi nad hlavou, a všichni že ženou vzhůru směrem k strmé výšině.

Po ní, po jejím hřebeni hnál se směrem ke srubům veliký houf jízdých. Bylo je vidět v prudkém cvalu, korouhve nad nimi; za jízdými mračna pěchoty, rychle postupující. A všichni ke srubům jako kobylinky, na bratří, na Jana Žižku. Ondřej znal jeho houf; teď teprve jasně viděl, jaká to je hrst proti této ženoucí se záplavě. Co bude! Jak tam bude, jak obstojí. Srdce mu zabušilo, oči zimničně hořely a líce pobledlo rozčilením. (...)

Na hradbách, s bašt a bran proti Vítkově hoře hleděli ke srubům také v takovém napětí, rozčilení, pak už také s obavou. Ukazovali si tam, jak pozorovali vlny zápasu, vykřikovali, jak se dojmy rychle měnily a střídaly. Jen radost zasvitla, už jí úzkost dusila.

Hůř ještě bylo dál od bran. Lidé rozechvění napětím stáli venku před domy, výrostkové ke branám utíkali. Ženy naříkaly i plakaly úzkostí, jiné na zem poklekaly, ruce spínaly, oči k nebi obracely, děti k sobě tulily. V těch straších už viděly, jak se křížovníci a Uhři valí do města, jak budou děti mordovat, domy vybíjet, panny mučit, krev prolévat, jako dělali dosud všude, všude –

Od horské brány letěl jakýsi muž k Sennému trhu a křičel:

„Pomoc! Na pomoc bratřím!“

Vtom se ozval zvon. Zvonili k šturmu; zvonili u sv. Jindřicha i na Staroměstské radnici. Temný hluk zaléhal s těch stran, hluk a hřmot zástupů. Ženy vstávaly ze zaprášené dlažby, umlkaly v pláči, naslouchaly, ale vykřikovaly zas a bědovaly, když od Horské brány hnál se opět jakýs muž bez čapky, až vlasy vlály za ním, a křičel:

„Pomoc! Pomoc!“

Ještě nedoběhl a již se zjevila proti němu. Od sv. Jindřicha krácel Senným trhem vysoký kněz, prostovlasý, nesa svátost v proštípí, vedle něho dva muži bez čapek, se zvonci v rukou. Za nimi houf střelců s kušemi a za střelci veliký zástup bradatých bratří Tábořských bez brnění, v čapkách a v sukních jen, někteří u hrdla rozhalení, se sudlicemi, s kovanými cepy. Ty měla většina. Kněz pospíchal, zvonici vedle něho zvonili bez únavy, muži za nimi brali se rychlými, pádnými kroky, až se rozléhaly. Všichni kvapili v rozčilení se zraky planoucími; pobízeli se do spěchu a dali se do zpěvu, když je posádka ve bráně a na hradbách uvítala jásavým pokřikem. Zpívající vyrazili ven, a hnali se na horu ke srubům.

Jaroslav Durych (1886 – 1962): Bloudění (Větší valdštejská trilogie)

**Část třetí
VII**

(...) Vzduch byl však pln masopustu. Den byl unavený, obloha ospalá, vysoký úzký chrám se odvracel od hanebného ožralství, které blikalo z oken krásných ctihodných domů na ryňku plzeňském a zapáchalo ze všech koutů. Osoby šlechtické vyspávaly nejdéle, nejeden velitel ještě chroptěl ve výmětech svých. Zdálo se, že i listina, ležící na stole u lože generalissimova, zapáchá po dechu i doteku všech těch osob, které ji měly v rukou. Ještě tam ležela tak, jak ji položil maršálek baron Illow, jako náplast palčivá a nepříjemná, ale zatím svinutá pro chvíli potřeby.

Hrabě Vilém Kinský se ušklíbl velice po česku, když nejvyšší hofmistr baron Gottfried Scherffenberg ohlašoval pátera Diega Quirogu, kapucína a zpovědníka Jejího Veličenstva královny uherské Marie Anny. Musil se uklidit k hraběti Trčkovi, s nímž byla zábava veselejší, ale méně užitečná.

Generalissimus ležel ve sklíčenosti své nemoci, jako by trpěl za všechny své důstojníky, kteří v němotě po včerejším banketu nerozeznávali dobré od zlého. Výraz jeho bledé tváře byl však klidný, takže královnin zpovědník osmělil se přidati k pokornému pozdravu též stydlivě přátelský úsměv.

„Vaše Důstojnost přichází jako na zavalanou,“ jal se mluvit generalissimus, kynuv kapucínovi, aby usedl na stolicí hned u jeho lože; „mám nyní mnoho novin z Drážďan.“

„Doufám, že příjemných,“ tiše pronesl kapucín.

„Kéž dá Bůh! (...)

Vaše Důstojnost mohla za těch několik dní tady v Plzni viděti a slyseti, kolik tu bylo a jest protestantů. Mohl by se u mne konati konvent evangelíků. Musím s nimi jednati stále a znám jejich choutky, takže platím téměř za jejich protektora, a přece vidím, jak je nesnadno přiměti je k užitečnému poznání. Ale což to! (...)

„Moji kurýři jezdí také do Francie.“

Kapucín udiveně vzhlédl.

„Také?“ Kurfírt bavorský dosud o tom nevzkázal nic. Smím vědět, co Vaše Výsost nabízí Francii?“

„Zatím jen odchod Španělů z říše. Nemohu jim nabízet tolik jako katoličtí kurfiřti, kteří tak ochotně nabízejí z cizího. Nejkřesťanštější král chce Metz, Toul a Verdun. Já bych se rád s francouzským kardinálem dohodl mnohem laciněji... Vždyť podmínky míru, které právě přinesl španělský extraordinarius legatus do Vídně, jsou skoro tytéž jako moje. Schází v nich jen svolení, aby těm nepřátelům, kterých se zbavit nemůžeme, dáno bylo odškodné a to by pomocí... španělského zlata bylo zcela snadno.“ (...)

Kapucín upřel na generalissima černé španělské oči, které však v úsměvu zesmutněly. (...)

„Lidské myslí jsou proměnlivé. (...) Císař přece jen není tak prostomyslný. Je-li v nouzi, vždy si vzpomene na Vaši Výsost. O druhých přátelích Vaší Výsosti nelze už říci totéž. Sám kníže Eggenberk bez korespondence s Vaší Výsostí navrhuje diverzi proti Francii –“

„Cože?“ vykřikl generalissimus.

Kapucín opakoval. Generalissimův výkřik byl prudký, ale bolestný.

„Pro Boha,“ mluvil generalissimus; „ať pán pohlédne na mapu a představí si to! (...)

Všecky tyto nesmysly musí býti zmařeny dříve, než se o nich fáma roznese,“ mluvil generalissimus s velikou umírněností; teprve pak můžeme dosáhnouti dohody. (...)

(...) Generalissimovi se drala na jazyk slova velmi různá a ohledy na milého a oddaného zpovědníka ještě více podporovaly jeho rozčilení. Pohled jeho zavadil o stočený papír, který ležel na stolku tak, jak jej tam pohodil maršálek Illow. Ústa mu zkřivil úškleb.

Ty bestie dvorské chtěly ho zaskočiti jako nic netušícího berana, jako by se domnívaly, že on neví o jejich podkopu. A on se již zatím připravil opatrně a důkladně. (...)

Pohlédl na zpovědníka, ale pohled ten se rozběhl daleko, kamsi velmi daleko.

Mohl bych slyšená slova obrátiti na osobu císařovu. Hrozí-li mi lidé, mám také prostředky, kterými mohu podepřítí svou odpověď. Ale nejsem ničema jako oni. Všecko právo mi dal císař s plnou mocí, když jsem se dal pohnouti, abych se podruhé ujal armády. Jak chce nyní císař ospravedlniti porušování mých práv?

„Císař je císařem z milosti boží.“

„Dobře, ale jak může rušiti slovo za mými zády? K tomu moci nemá! Mohl mi ze své moci dáti plnou a neomezenou moc nad armádou, ale jakmile mi ji jednou dal, bez mé dobré vůle nemá práva mi ji bráti!“

„Výsosti, snad by takový císařský souhlas s udělením moci nad jakoukoli věcí v říši byl neplatný –“

„Co řekli Židé plačícímu Jidášovi? Co nám do toho!“

„– ale my, lidé, nejsme nikdy v životě časném bezpečnými držiteli svých věcí a naše jistoty se podobají mlhám –“ (...)

Generalissimus kýval hlavou. (...)

„Císařské slovo a plná moc nejsou věci, se kterými lze žertovati. K tomu ani císař moc nemá. S touto plnou mocí jsme začal jednati o mír na mnoha stranách, abych zachránil říši a země před jistou záhubou. Nemohu se nyní uázkzati celému světu jako kluk, ze kterého si císař ztropil žert, nebo jako podvodník. (...) Ať mi řekne Vaše Důstojnost, jak se z toho vyplésti!“

Zpovědník si zakryl oči.

„Tady může pomoci jen Bůh,“ naříkal, „jen Bůh!“

„Řezno!“ vykřikl generál; „císař mi vyčítá Řezno! Ano, chybil jsem, ale tím, že jsem k Řeznu táhl. Mohl jsem býti na Baltu, daleko do těchto věcí. (...)“